

ГЛОБАЛЬНА ДИНАМІКА R&D-ВИТРАТ ЯК ЧИННИК МІЖНАРОДНОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ

Державний торговельно-економічний університет

Анотація. Проаналізовано трансформацію глобального ландшафту інвестицій у дослідження та розробки (R&D) протягом 2000–2024 рр. Виокремлено розрив між стрімким зростанням наукоємності провідних економік світу та регресивною динамікою фінансування інновацій в Україні. Обґрунтовано пряму залежність між обсягом наукових вкладень та рівнем національної конкурентоспроможності в умовах глобальної цифровізації.

Ключові слова: інновації; R&D-витрати; міжнародна конкурентоспроможність; наукоємність ВВП; технологічне лідерство; інноваційний розвиток.

GLOBAL R&D SPENDING DYNAMICS AS A FACTOR OF INTERNATIONAL COMPETITIVENESS

Abstract. The paper analyzes the transformation of the global landscape of investment in research and development (R&D) during 2000–2024. The gap between the rapid growth of research intensity in the world's leading economies and the regressive dynamics of innovation financing in Ukraine is highlighted. A direct dependence between the volume of scientific investments and the level of national competitiveness in the conditions of global digitalization is substantiated.

Keywords: innovations; R&D expenditures; international competitiveness; GDP research intensity; technological leadership; innovative development.

В умовах неоіндустріальної трансформації та формування економіки знань, спроможність національних господарств генерувати та комерціалізувати інновації стає визначальним детермінантом міжнародної конкурентоспроможності. Сучасна парадигма глобальної конкуренції змістилася від боротьби за природні ресурси та дешеву робочу силу до боротьби за технологічне лідерство та інтелектуальний капітал. У цьому контексті обсяг і структура витрат на дослідження та розробки (R&D) виступають не лише мірою наукового потенціалу, а й фундаментальним індикатором інвестиційної потужності та майбутньої резильєнтності держави в умовах турбулентного BANI-світу.

За останні два десятиліття світова економіка стала значно наукоємнішою: глобальні витрати на R&D зросли з понад \$1 трлн у 2000 р. до майже \$3 трлн у 2024 р. (у цінах 2015 р. за ПКС). Цей зсув відображає перехід до моделі ендогенного зростання, де інновації є головним джерелом створення доданої вартості та системним фактором підвищення загальної факторної продуктивності. Проте для об'єктивної оцінки реального масштабу капіталовкладень та фінансового ресурсу, який фактично залучається в інноваційний сектор, критично важливо аналізувати дані у поточних цінах без поправки на інфляцію (табл. 1). Саме номінальна інвестиційна потужність відображає купівельну спроможність наукових установ та здатність держав конкурувати за кадри на глобальному ринку.

Таблиця 1

Компаративний аналіз витрат на R&D у 2000–2023 рр.

Країна	Витрати, 2000	Витрати, 2023	Середньорічний темп (CAGR)	Частка у ВВП, 2000	Частка у ВВП, 2023
	млрд дол. США			%	
Китай	10,91	478,70*	13,1%	0,89%	2,56%*
США	269,87	823,97*	3,3%	2,62%	3,59%*

Південна Корея	12,69	97,71	7,5%	2,13%	5,21%
Польща	1,11	13,34*	7,5%	0,64%	1,45%*
Туреччина	1,28	18,01*	9,9%	0,47%	1,32%*
Саудівська Аравія	0,14**	6,99	13,0%	0,50%**	0,56%
Україна	0,30	0,62	-3,8%	0,93%	0,33%

Примітки: * - верифіковані дані за 2022 р.; ** - верифіковані дані за 2003 р.

Джерело: побудовано автором за даними Світового банку¹.

Аналіз представлених статистичних даних дозволяє виявити глибоку асиметрію в глобальному інноваційному ландшафті та простежити пряму кореляцію між обсягами фінансових вкладень і міжнародною конкурентоспроможністю. Отримані результати демонструють не просто зміну цифр, а фундаментальну трансформацію економічних моделей країн-лідерів.

Центральним елементом представленої експозиції є безпрецедентний прогрес країн азійського регіону та Близького Сходу. Китай фактично здійснив «інноваційну революцію», наростивши доларові витрати на R&D майже у 44 рази за 23 роки. Такий масштаб капіталовкладень дозволив країні не просто копіювати технології, а стати світовим центром патентування у сфері штучного інтелекту. Подібну стратегію демонструє Саудівська Аравія, яка, маючи найвищий середньорічний темп зростання (13,0%), перетворює нафтові надприбутки на інтелектуальний капітал, що є основою її довгострокової конкурентоспроможності.

Особливої уваги заслуговує модель Південної Кореї, де при помірному зростанні ВВП частка інвестицій у науку сягнула рекордних 5,21%. Це свідчить про те, що конкурентоспроможність цієї країни базується на максимальній інтенсивності інновацій, що робить її економіку найбільш технологічно концентрованою та захищеною від зовнішніх ринкових коливань. Водночас Польща та Туреччина демонструють сталий прогрес, ефективно використовуючи R&D як інструмент наздоганяючого розвитку, що дозволило їм суттєво зміцнити свої позиції в глобальних ланцюгах доданої вартості.

На противагу цим успіхам, дані щодо України вказують на тривожну регресивну тенденцію. Падіння частки витрат на R&D з 0,93% до 0,33% ВВП сигналізує про деградацію наукового потенціалу та поступове вимивання високотехнологічних секторів. Хоча номінальні доларові показники демонструють незначне зростання, реальна інвестиційна потужність української науки скорочується через інфляційні процеси та відсутність сприятливого інституційного середовища.

Залежність міжнародної конкурентоспроможності від вкладень у R&D має характер ендogenous механізму: інвестиції в науку генерують нові знання, які, втілюючись у технологіях, підвищують загальну факторну продуктивність праці та капіталу. Країни, що послідовно нарощують фінансування досліджень, отримують значні переваги у вигляді «ефекту поширення знань», що стимулює розвиток суміжних галузей та залучає висококваліфіковані кадри.

Конкурентоспроможність у XXI столітті визначається не володінням ресурсами, а швидкістю їхнього технологічного оновлення. Держави, які опинилися в зоні регресу (як Україна), ризикують потрапити у пастку низької продуктивності, де економіка спеціалізується на експорті сировини з низькою доданою вартістю. Натомість досвід США та Китаю

¹ https://databank.worldbank.org/AjaxDownload/FileDownloadHandler.ashx?filename=P_d760d211-b665-4500-ad48-0ac4717bc4cd.xlsx&filetype=EXCEL&language=en&displayfile=P_Data_Extract_From_World_Development_Indicators.xlsx

підтверджує, що системні капіталовкладення в R&D є єдиним надійним фундаментом для утримання глобального лідерства та забезпечення резильєнтності економіки до майбутніх викликів. Таким чином, обсяг R&D-витрат є не просто статтею бюджету, а головним паливом двигуна економічного прогресу та суверенітету держави в глобальному світі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. World Development Indicators : database / The World Bank. URL: https://databank.worldbank.org/AjaxDownload/FileDownloadHandler.ashx?filename=P_d760d211-b665-4500-ad48-0ac4717bc4cd.xlsx&filetype=EXCEL&language=en&displayfile=P_Data_Extract_From_World_Development_Indicators.xlsx (дата звернення: 18.02.2026).
2. Global Innovation Index 2024 / World Intellectual Property Organization. Geneva : WIPO, 2024. 210 p.

Гончаренко Олена Віталіївна, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри світової економіки, Державний торговельно-економічний університет, м. Київ. E-mail: o.honcharenko@knute.edu.ua

Honcharenko Olena Vitaliivna, PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the World Economy Department, State University of Trade and Economics, Kyiv.